

розвиток і функцію центральної нервової системи. Цей вітамін володіє можливістю пригнічувати запалення в ЦНС шляхом впливу на спеціальні клітини - антигени. Він впливає на ріст і диференціацію імунomodulatory клітин, що позитивно впливає на перебіг аутоімунних хвороб. У дослідженнях на щурах, у яких був викликаний експериментальний аутоімунний енцефаломієліт, як лікарської препарат був застосований вітамін Д3. В результаті застосованої терапії у більшості щурів розвиток хвороби призупинився. Тим щурам, яким давали вітамін Д в профілактичних цілях, розвитку аутоімунного енцефаломієліту виявлено не було. Також було доведено, що терапія кальцитріолом захищає мієлін від пошкодження, що позитивним чином позначається на перебігу розсіяного склерозу. В даний час вважається, що достатній рівень вітаміну Д в крові може не тільки запобігти розвитку розсіяного склерозу, а й запобігти прогресуванню захворювання.

РЕГУЛЯЦІЯ МЕТАБОЛІЗМА ЖЕЛЕЗА

Абовян К. К., Стеценко С.А.

Харьковский национальный медицинский университет, Украина

Железо (Fe) является необходимым элементом практически для всех живых организмов. Это ключевой функциональный компонент молекул, транспортирующих и хранящих кислород (например, гемоглобин и миоглобин), многих ферментов, катализирующих окислительно-восстановительные реакции, необходимые для получения энергии (например, цитохромы), производства различных метаболитических интермедиатов, а так же для иммунной защиты. Из общего содержания Fe в теле взрослого мужчины, составляющего 3000–4000 мг, основное количество находится в циркулирующих эритроцитах, и в норме суточное потребление Fe для эритропоэза составляет около 20 мг. С определенной долей условности можно сказать, что у здорового человека указанное количество Fe является константным. С одной стороны, это обусловлено тем, что чрезмерная перегрузка организма Fe приводит к синдрому перегрузки железом и гемохроматозу. Недостаток этого микроэлемента обуславливает, в первую очередь, развитие гипохромной анемии. Кроме того, необходимо учитывать токсическое действие свободного Fe в клетке, что приписывается его способности катализировать образование реактивных свободных радикалов. Так, быстрое высвобождение Fe из макрофагов может создавать локальные перегрузки железом и вызывать локальные повреждения тканей. Поэтому, в клетках Fe хранится в виде ферритина (Ф) (в комплексе с белком).

Так как человеческий организм не имеет механизмов контроля экскреции Fe, то кишечная абсорбция его представляет главный этап, который должен тщательно регулироваться. Регуляция абсорбции находится под

воздействием общего содержания Fe в организме, эритропоэтической активности, гипоксии и природы питания. Энтероциты ворсинок двенадцатиперстной кишки и проксимальной части тощей кишки ответственны почти за полную абсорбцию гемового и негемового Fe.

Регуляция абсорбции Fe происходит в 2 слоях внутреннего эпителия: на апикальной и базолатеральной мембранах. Чтобы попасть из интестинального просвета в плазму, Fe должно пересечь апикальную мембрану, цитоплазму энтероцита, а затем базолатеральную мембрану. При этом апикальная мембрана специализирована для транспорта гема и Fe²⁺, а базолатеральная мембрана является медиатором перехода Fe во внутренние эпителиальные клетки для дальнейшего его использования организмом. Белки, ответственные за метаболизм Fe, экспрессируются энтероцитами в соответствии с запросами организма в Fe. Энтероцит, как хранитель запасов Fe, получает каким-то образом сигналы от различных тканей организма. Когда количество Fe в организме падает ниже критического уровня, энтероцит увеличивает его абсорбцию, пока не произойдет насыщение, после чего происходит восстановление внутреннего эпителия, и абсорбция Fe снижается. По мере созревания энтероцита железо перемещается к базолатеральной поверхности клетки, где оно транспортируется ферропортином через мембрану в плазму крови. В транспорте Fe через мембрану кроме ферропортина принимает участие и гепестин. Его функция заключается в окислении Fe²⁺ в Fe³⁺, поскольку ферропортин может взаимодействовать лишь с Fe²⁺, а железотранспортный белок трансферрин (Тф) связывает Fe лишь в 3-валентном состоянии. После окисления Fe³⁺ способно соединяться с Тф, который и доставляет его тканям и клеткам.

Ферропортин, согласно своей функции, локализуется в зрелых энтероцитах и отсутствует в клетках крипты. При низком внутриклеточном содержании Fe уровень ферропортина в кишечнике снижается, уменьшая тем самым выход Fe в плазму. Однако при дефиците Fe и гипоксии в дуоденальном эпителии существует обратная регуляция. Поэтому сделан вывод, что при нормальном содержании Fe ферропортин локализован в большей степени внутри энтероцита, а при дефиците Fe – на базолатеральной мембране. Это хорошо демонстрирует возможность селективного механизма действия базолатерального транспортера. В течение продолжительного времени искали претендента на роль гуморального регулятора метаболизма Fe. В разное время в качестве возможных кандидатов предполагались плазменные Ф и Тф, и даже ТфР. Однако в последние годы пришли к заключению, что универсальным регулятором метаболизма Fe является гепсидин, который влияет как на абсорбцию пищевого Fe, так и на высвобождение Fe из макрофагов при его рециркуляции из стареющих эритроцитов. На сегодня четко установлено, что

гепсидин являється отрицательним регулятором метаболізму Fe, маючи блокуючим ефектом на транспорт Fe в різних місцях, включаючи плаценту, внутрішній епітелій, макрофаги і др. Збільшення кількості Fe в організмі веде до стимуляції синтезу гепсидина, що знижує абсорбцію Fe в кишечнику і зменшує його транспорт в циркуляцію. В свою чергу, зменшення абсорбції Fe в кишечнику веде до угнетення синтезу гепсидина в печінці і, по принципу зворотного зв'язку, до відновлення захопту Fe з їжі і кишечника. Однак основну частину необхідного Fe організм отримує не за рахунок всмоктування в кишечнику, а шляхом повторного повернення в циркуляцію Fe, звільнившись з руйнуються еритроцитів. Таким чином Fe старіючих еритроцитів через ряд послідовних зв'язків з відповідними білками майже повністю повертається в кровотоку, з'єднуючись з трансферрином. Тф, являючись основним транспортним білком організму, доставляє Fe до органів і тканин за допомогою Тф-рецепторів (ТфР). Тому майже все залізо руйнуються еритроцитів знову потрапляє в циркуляцію. Активність цих процесів регулюється рівнем Fe в організмі за участю білка-регулятора HFE і інших Fe-регуляторних білків.

Таким чином, Fe, необхідний для підтримки гомеостазу, всмоктується в тонкому кишечнику. Незважаючи на те, що за рахунок цього процесу забезпечується відносно невелика кількість Fe, його регуляція дуже важлива, оскільки як дефіцит, так і надмір Fe залежать від Fe, що надходить з їжі.

АПОПТОЗ

Кулик Г.В., Денисенко С.О.

Харківський національний медичний університет, Україна

Апоптоз є генетично контрольований, енергетично залежний фізіологічний процес усунення надлишкових та/або функціонально аномальних клітин, необхідний як для нормального розвитку багатоклітинного організму в ембріональному періоді, так і для підтримки тканинного гомеостазу у дорослих індивідів. Щодня, приблизно близько 5% клітин організму піддаються апоптозу, а їх місце займають нові клітини. На біохімічному рівні апоптоз супроводжується пригніченням включення в клітини глюкози і нуклеозидів; зниженням синтезу ліпідів, білків, АТФ; фрагментацією ДНК в результаті активації нелізосомних ендогенних ендонуклеаз. Біохімічні процеси, які супроводжують апоптоз, проявляються експресією специфічних генів і трансляцією особливих білків. Однак в умовах, що провокують розвиток патологічних процесів, є багато факторів - як молекулярних (Ca^{2+} , глутамат,